

دارو در ارمنستان

دکتر فریدون سیامک نژاد

پایتخت ارمنستان به زمین نشست.
۲ - کسی که قرار بود ما را در فرودگاه تحویل بگیرد، با یک پلاکاره که نشان دهنده این بود که خود خودش است، پشت شیشه ایستاده بود. بعد از تشریفات فرودگاهی به او ملحق شدیم و پس از طی دوازده کیلومتر فاصله فرودگاه تا هتل، حوالی ساعت ۱/۵ بامداد به وقت محلی (نیم

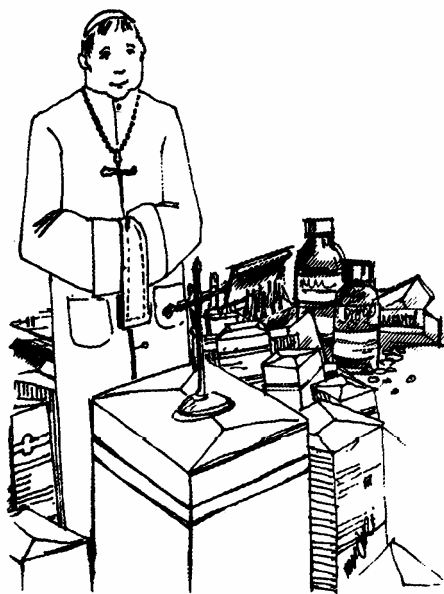
۱ - ساعت ده و نیم شب یکی از روزهای خدا (بیخشید، شبهای خدا) با یک فروند توپولف ۱۳۴ (با توپولف ۱۵۴ که بعضی وقتها تا قسمتی سقوط می‌کند اشتباه نشود) راهی کشور ارمنستان شدیم. این هواپیمای ۵۴ نفره، با ما دو نفر، جمعاً ۲۸ مسافر داشت، و بعد از یک ساعت و نیم پرواز، صحیح و سالم در فرودگاه ایروان،

ساعت از ما جلوترند، البته استثنائاً در این مورد فقط ساعتشان) در اطاق ۶۰۶ هتل ارمنستان (به اسمش نگاه نکنید، چیزی بین چهار و پنج ستاره بود، فرض کنید ۴/۵ ستاره) مستقر شدیم.

۳- کشور ارمنستان به پایتختی ایروان، دارای ۲ میلیون نفر جمعیت است که یک میلیون و دویست هزار نفرشان در پایتخت (در این مورد مثل خودمان هستند) زندگی می‌کنند. این کشور ۲۰ هزار کیلومتر مربع مساحت دارد، و از شرق به کشور آذربایجان، از شمال به گرجستان، از غرب به ترکیه و از جنوب به ایران محدود می‌شود. نه این که جنوبی‌ها خونگرم هستند، بنابراین رابطه ارمنستان با ایران تحت تأثیر این خونگرمی، بسیار گرم است، که امید است این گرمی به سر شمال نشینان خونسرد نزند تا گرمی را به سردی تبدیل کرده و زحمت ما را زیاد کنند.

۴- کشور ارمنستان دارای ۴۸۰ باب داروخانه است که از این تعداد، ۳۰۰ باب در ایروان قرار دارد. تعداد عمده‌فروشی دارو که بعضاً توزیع دارو بین داروخانه‌ها را نیز به عهده دارند، ۸۰ واحد است. این نکته را هم تذکر دهم که چون ارمنه مثل ما اعتقادی به «دوری و دوستی» ندارند، لذا هم داروخانه‌هایشان نزدیک به هم است، هم دوستی‌هایشان پابرجاست. نتیجه اخلاقی این که در ارمنستان، رعایت فاصله برای داروخانه‌ها وجود ندارد. هر داروخانه برای هر نوبت کاری باید مسؤول فنی داروساز داشته باشد، ولی برای تأسیس داروخانه، داروساز بودن اجباری نیست. ضمناً حقوق دکتر داروساز در هر نوبت کاری ۸ ساعته، ماهی ۱۰۰ الی ۱۵۰ دلار است.

۵- در ارمنستان پنج کارخانه داروسازی وجود دارد. کارخانه «فارماتک» که با کارخانه گلاکسو انگلستان مشترک بوده و محلول‌های تزریقی تولید می‌کند. کارخانه «لیکور» که محلول‌های تزریقی و قطره چشمی تولید می‌کند. کارخانه «یرفارم» تولیدکننده فرم‌های خوراکی ویتامین‌ها و پمادهای پوستی است. کارخانه «نوکی» تولیدکننده آمپول است. ولی قرص‌های ساخته شده را از آلمان وارد و در آن جا بسته‌بندی می‌کند. مهم‌ترین کارخانه ارمنستان کارخانه داروسازی «پارس آرمن» است. ۵۱ درصد سهام این کارخانه متعلق به ایران (کارخانه داروسازی لرستان) و ۴۹ درصد بقیه متعلق به شرکای ارمنی است. تاکنون ۳۰ قلم دارو را ثبت کرده‌اند که از این تعداد ۲۲ قلم دارو را تولید می‌کنند. البته مشکلاتی در حال حاضر بین شرکاء وجود دارد که تولید را تقریباً متوقف ساخته است. امید است که با وساطت معاونت محترم دارویی و غذایی وزارت بهداشت ایران هر چه زودتر این مشکلات حل شده و شاهد حرکت دوباره چرخ‌های این کارخانه در ارمنستان باشیم. زیرا تولیدات این کارخانه نه تنها می‌تواند بازار ارمنستان را پوشش دهد، بلکه قادر به پوشش بازار کشورهای دیگر منطقه نیز خواهد بود. کارخانه پارس آرمن تصمیم دارد در سال جاری میلادی، ۵۰ قلم داروی دیگر را نیز ثبت کرده و هدف نهایی آن‌ها، ثبت و ساخت ۱۵۰ قلم دارو است. این نکته را هم تذکر دهم که کارخانه داروسازی پارس آرمن در یکی از شهرهای نزدیک به ایروان (فاصله ۱۰ کیلومتری) به نام آبوویان واقع است که این شهر حدود ۳۰ تا ۴۰ هزار نفر جمعیت دارد.

ویال سفتریاکسون به صورت ساخته شده از ایران وارد و در ارمنستان بسته بندی می شود، ولی به دلیل قیمت پایین آن می تواند بازار بسیار خوبی در این کشور داشته باشد. البته این در صورتی میسر است که هم به پزشکان معرفی شود و هم ثابت کند که علیرغم قیمت پایین، کیفیت خوبی دارد که این هر دو نیاز به زمان داشته و صد البته سرمایه گذاری مناسبی را هم می طلبد. در یک کلام، بازاریابی و از آن مهم تر حفظ بازار، صبر و حوصله می خواهد و سرمایه گذاران کارخانه پارس آرمن، به خصوص طرف ایرانی، باید این نکته را باور کنند که بازارهای خارجی مثل بازار ایران نیست که هر چیزی تولید کردی بدون دردسر مصرف شود. بازار خارجی به دلیل رقابتی بودن آن تلاشی مضاعف را می طلبد که این خود می تواند تمرینی باشد برای تمام بازارهای رقابتی که ایران تصمیم به ورود در

۶- کارخانه پارس آرمن دارای سه خط تولید شربت، قرص و پماد است. آمپول ها و ویال ها به صورت ساخته شده از ایران (کارخانه داروسازی لرستان) وارد شده و در آن جا برچسب خورده و بسته بندی می شوند. لازم به یادآوری است که داروهای ساخت این کارخانه در مقایسه با داروهای دیگر کشورها (به جز روسیه، اوکراین و بعضاً هند) ارزان بوده و می تواند از جایگاه مناسبی در بازار ارمنستان برخوردار باشد.

۷- سالیانه حدود ۱۲ میلیون دلار دارو در ارمنستان مصرف می شود. مردم ارمنستان به دلیل پیشینه ۷۰ ساله شوروی سابق، به داروهای روسی تمایل دارند. این داروها اگر چه ارزان هستند و همخوانی مناسبی با اوضاع اقتصادی مردم این سرزمین دارند، ولی از نظر کیفیت و حتی نوع بسته بندی، قابل مقایسه با داروهای ساخت کارخانه پارس آرمن نیستند.

۸- همانگونه که در بند ۶ متذکر شدم، قیمت داروهای ساخت کارخانه پارس آرمن در مقایسه با دیگر رقبا ارزان تر است. مقایسه قیمت تعدادی از داروها مسأله را روشن می کند. البته برای سهولت در مقایسه واحد پول ارمنستان یعنی درام (هر ۵۵۵ تا ۵۸۰ درام برابر یک دلار بود) را تبدیل به ریال کرده ام.

۱- ویال سفتریاکسون ۱ گرمی پارس آرمن	۱۶۰۰۰ ریال
۲- ویال سفتریاکسون (رومفین) روش سوئیس	۴۸۰۰۰ ریال
۳- ویال سفتریاکسون ساخت یونان	۲۸۰۰۰ ریال
۴- ویال سفتریاکسون ساخت یوگسلاوی	۲۲۰۰۰ ریال

همانگونه که مشاهده می شود، علیرغم اینکه

آن‌ها را دارد.

۹- همانگونه که در بندهای قبلی اشاره شد، قیمت داروهای ساخت کارخانه پارس آرمن در مقایسه با داروهای هندی بالاست و برای رقابت با داروهای این کشور، باید تلاشی مضاعف در جهت ثابت کردن کیفیت بالای داروهای ساخت این کارخانه صورت گیرد. اگر چه از نظر ظاهری، داروهای کارخانه پارس آرمن بسیار چشمگیرتر است، کسی که می‌خواهد از بازار دارو تهیه کند، قبل از این که به ظاهر دارو نگاه کند، به جیبش نگاه می‌کند و برای قرار دادن داروهای پارس آرمن در سبد بیماران ارمنی، بایستی پزشکان را توجیه کرد تا آن‌ها خودشان بیمار را راضی به تهیه داروی مورد نظر کنند. در این جا بد نیست به مقایسه زیر توجه کنید تا مسأله ملموس‌تر باشد:

۱- کپسول امپرازول کارخانه لوماک هند (۲۰ عدد) ۶۳۰۰ ریال
۲- کپسول امپرازول پارس آرمن (۲۰ عدد) ۱۹۵۰۰ ریال

همانگونه که ملاحظه می‌شود، قیمت پارس آرمن تقریباً سه برابر داروی هندی است. توصیه ما این است که علاوه بر کار تبلیغی و فرهنگی برای جاانداختن داروی خودمان، در جهت کاهش قیمت از طریق کاهش هزینه‌های سرباری و سود نیز کاری کنیم که با کاهش قیمت مصرف‌کننده و بالا بردن فروش، هم بازار بیشتری داشته باشیم، و هم فشار اقتصادی کمتری به مردم ارمنستان وارد کنیم.

۱۰- اینک قیمت مصرف‌کننده تعدادی از داروهای ساخت کارخانه پارس آرمن را با ایران مقایسه می‌کنیم تا مسأله بیشتر روشن شود.

۱- آمیکاسین ۵۰۰ میلی پارس آرمن	۱۰۰۰۰ ریال
۲- آمیکاسین ۵۰۰ میلی ایران	۳۰۰۰ ریال
۳- آمپول B کمپلکس پارس آرمن	۲۰ ریال
۴- آمپول B کمپلکس ایران	۶۰۵ ریال
۵- ویال سفتریاکسون ۱ گرمی پارس آرمن	۲۰۰۰ ریال
۶- ویال سفتریاکسون ایران	۱۰۰۰ ریال

همانگونه که ملاحظه می‌شود قیمت پارس آرمن در مقایسه با ایران خیلی بالاست. این مسأله دو توصیه را می‌طلبد:

۱- اگر بخواهیم در ارمنستان بازار خوبی داشته باشیم، باید قیمت‌ها را کاهش دهیم. زیرا بازار رقابت، ساز و کار خاص خودش را می‌طلبد به عبارت دیگر، بایستی در بازار رقابت در نژای فروش بیشتر، به سود کمتر قانع باشیم و در واقع سود را فدای فروش بیشتر کنیم.

۲- قیمت دارو را در ایران هر چه زودتر واقعی نماییم، زیرا مصرف دارو در ایران سرسام‌آور است، و یکی از فاکتورهای تعیین‌کننده در این مصرف بالا، قیمت پایین دارو در ایران است. البته مشکل اقتصادی مرد در جهت تهیه داروهای با قیمت بالا نیز بایستی توسط بیمه‌ها حل شود.

۱۱- داروهای ساخت ایران نیز در ارمنستان به وفور یافت می‌شود. این مسأله حاصل تلاش شرکت فارمیکو طی سالیان طولانی است. قیمت داروهای ایرانی نیز در مقایسه با بسیاری از رقبای ایران است. از این رو، مسأله صادرات دارو به کشور ارمنستان بایستی توسط وزارت بهداشت پیگیری شده و حمایت گردد، زیرا داروهای ساخت ایران تقریباً در ارمنستان جا افتاده و می‌تواند رشد بیشتری در بازار مصرف داشته

باشد. البته لازمه این مسأله تلاش کارخانه‌های داروسازی و شرکت‌های صادراتی در جهت ارتقای کیفیت و به‌خصوص بسته‌بندی است. دارهایی که در حال حاضر از ایران به ارمنستان صادر می‌شود دارای همان بسته‌بندی موجود در ایران است. لازمه گسترش صادرات این است که بسته‌بندی داروها حتماً در یک طرف انگلیسی و در طرف دیگر به جای فارسی به زبان ارمنی نوشته شوند تا با فرهنگ مردم همخوانی بیشتری داشته باشد.

۱۲- ارمنستان دارای ۱۲۸ باب بیمارستان است، که حدود ۴۸ بیمارستان در ایروان واقع شده است. در شهر آبوویان (شهری که کارخانه پارس آرمن در آن واقع است)، ۳ باب بیمارستان وجود دارد. بیمارستان‌ها عمدتاً دولتی هستند، ولی به تدریج به سمت خصوصی شدن می‌روند. ۱۳- تعداد پزشکان ارمنستان حدود ۱۰ هزار نفر است، که این تعداد علاوه بر کسانی هستند که از کشور خارج شده‌اند. کشور ارمنستان حدود ۱۶۰۰ نفر نیز دکتر داروساز دارد. تعداد ارامنه دنیا نیز حدود ۱۰ میلیون نفر است که از این تعداد

حدود ۳ میلیون نفر در روسیه، حدود ۱/۵ میلیون نفر در آمریکا، حدود ۳ میلیون نفر در ارمنستان و حدود ۲/۵ میلیون نفر نیز در دیگر کشورهای جهان زندگی می‌کنند.

۱۴- دوره داروسازی در ارمنستان ۵ سال است، که یکسال هم بایستی به‌طور عملی در داروخانه‌ها کار کنند. تا یکسال پیش دکترهای داروساز موظف بودند هر ۵ سال یکبار برای تمدید پروانه کارشان امتحان بدهند، که این قانون در حال حاضر لغو شده است. داروخانه باید در هر شیفت کاری، یک داروساز به‌عنوان مسؤول فنی داشته باشد، ولی برای تأسیس داروخانه، دکتر داروساز بودن شرط نیست. در هر سال ۹۰ دکتر داروساز از دانشکده‌های داروسازی ارمنستان فارغ‌التحصیل می‌شوند که ۵۰ نفر آن‌ها از دانشکده داروسازی ایروان و بقیه از دانشکده‌های داروسازی دیگر شهرهای بزرگ ارمنستان فارغ‌التحصیل می‌شوند.

۱۵- در خاتمه باز هم امیدوارم که با مساعدت معاونت محترم دارویی و غذایی وزارت بهداشت مشکلات کارخانه پارس آرمن حل شده تا هر چه زودتر شاهد شکوفایی بیشتر صنعت داروسازی در ارمنستان با کمک ایران باشیم. تذکر: همراهی برادر عزیزم جناب آقای دکتر منتصری در این سفر نه تنها به تهیه این گزارش کمک کرد بلکه اگر ایشان نبودند، نه تنها این گزارش هم نبود، بلکه شاید حالا بنده هم نبودم. زیرا محافظت ایشان از بنده در این سفر، موجب شد تا «گرگ‌ها» بنده را نخورند!

